

*Bude lepší nabídnout určité úvahy k zamyšlení než podávat radikální dogmatická tvrzení.*

**admirál Alfred Thayer Mahan, US Navy, 1840-1917.**

**Slovník vojenských citátů, Praha: Baronet, 2007.**

## **Military Review: How to Continue**

*(The Case of Decision-Making Analysis)*

### **Abstrakt:**

Článek je napsán prof. Fr. Ochranou, který je jak čtenářem, tak autorem čtvrtletníku Vojenské rozhledy. Jde o reakci na příspěvek předsedy redakční rady Vl. Karaffy v čísle 4, 2013. Prof. Ochraňa obecně souhlasí s jeho závěry týkající se trvání Vojenských rozhledů. Podle něj mají Vojenské rozhledy nezastupitelné místo v celém spektru civilních i vojenských odborných časopisů. Doporučuje vyhodnotit problém jejich další existence na základě analýzy společenských nákladů s ohledem na tzv. společenský užitek. Uvádí hlavní body této analýzy.

### **Abstract:**

*This polemics is written by Prof. Fr. Ochraňa, both reader and author of the Military Review quarterly. It is a response to the article in No 4, 2013, by Vl. Karaffa, editorial board chairman. Prof. Ochraňa generally supports his conclusions concerning the further survival of this Czech Military Review. According to him, the review has indispensable role in the spectrum of both civilian and military professional journals. He recommends to evaluate the problem of its existence upon the principles of cost/benefit analysis, with regard to the so-called social costs, the key steps of which he enumerates.*

### **Klíčová slova:**

Cílová skupina, autorská obec, čtenářská veřejnost, stanovení změnových cílů, tvorba variant, kritéria hodnocení, vojenská věda, odborný recenzovaný časopis, recenzní řízení, zahraniční časopisy s nenulovým impaktovým faktorem, časopisy SCOPUS.

### **Key words:**

Target group, authors' community, readers' public, setting change goals, fixing variants, evaluation criteria, military science, professional peer-reviewed journal, peer-review process, foreign journals with a non-zero impact factor, SCOPUS journals.

V čísle č. 4, ročník 22 (54), mě zaujal článek předsedy redakční rady Vojenských rozhledů ing. Vladimíra Karaffy, CSc., s přílehlavým názvem „*Vojenské rozhledy – jak dál*“.

Důvodů mého zájmu je hned několik. Předně jsem v rezortu Ministerstva obrany určitou dobu působil a jsem dosud jedním z občasných přispívatelů do tohoto časopisu. Protože vím, jak byl časopis postupně znovu „vypípláván“ (v počátku 90. let moje pracoviště, Institut ekonomické analýzy a racionalizace, dokonce sdílelo s redakcí stejný objekt a bezprostředně sousedilo s redakcí) nežli postupně vyrostl do současné úrovně, váže mě k němu určitý vnitřní vztah, který mě nečiní k jeho dalšímu osudu lhostejným.

Dalším důvodem pro reakci na uvedenou stat' jsou moje zkušenosti z působení v roli předsedy redakční rady vědeckého akademického časopisu a člena redakčních rad domácích a zahraničních vědeckých časopisů, které řešily obdobný problém jako *Vojenské rozhledy*. Cílem tohoto příspěvku je pokusit se z pohledu uvedených faktů drobně přispět do případné diskuze a reagovat na podněty uvedené v článku předsedy redakční rady.

Úvodem je vhodné připomenout, že profesně, manažersky a politicky fundované rozhodnutí by mělo být patřičně analyticky a informačně podloženo, než se přistoupí ke konečnému aktu rozhodnutí. Není horšího rozhodnutí než takové rozhodnutí, které je založeno na předem daném (aprioristickém) předpokladu, že je třeba „právě tak rozhodnout“, aniž by byly zkoumány souvislosti, proč je potřebné „právě tak rozhodnout“. Důsledky takového subjektivistického rozhodnutí jsou pak obvykle nevratné. Vznikají škody, které ekonomická teorie označuje pojmem „společenské náklady“. Ani rezort Ministerstva obrany se (obdobně jako i jiné rezorty) ve svém vývoji nevyvaroval takových chybných rozhodnutí. Proč ale opakovat chyby, které způsobí společenské škody?

Pokusím se ve dvou základních pohledech přispět do diskuze k danému problému. První pohled bude zaměřen na podstatu zmíněného problému, jako tzv. rozhodovacího problému na bázi nákladově užitkové analýzy. Druhý pohled soustředím na konkrétní poznámky ke zmíněnému článku ing. Vladimíra Karaffy, CSc. Podstatu hledání odpovědi na daný rozhodovací problém ukazuje tab. 1.

**Prvním krokem** je analýza existujícího stavu. Je to hledání odpovědi na otázku, „kde se nacházíme?“ Některé podstatné informace k analýze existujícího stavu obsahuje již zmíněný článek předsedy redakční rady. Problém je samozřejmě komplexnější, a nelze jej vyřešit v příspěvku jednoho autora, samozřejmě můj dílčí příspěvek nevyjímá. Co bychom však měli vědět k hledání odpovědi na otázku: „Kde se nacházíme?“ Pokusím se tezevitě nastínit směry k hledání odpovědi:

- a) **kdo je cílovou čtenářskou skupinou časopisu *Vojenské rozhledy*?** Primárně je to zřejmě „vojenská veřejnost“. Víme a známe přesně segmenty této „vojenské veřejnosti“? Dovedeme s určitou jistotou říci, kdo časopis čte? Moje intuitivní domněnka je, že to asi ani spolehlivě nevíme. Dovedli bychom takovou odpověď zformulovat na základě průzkumu (výzkumu) čtenářské obce. Doporučený průzkum (výzkum) nemusí pro kapitolu rozpočtu Ministerstva obrany (a tedy ani pro *Vojenské rozhledy*) vyvolávat žádné dodatečné náklady. Lze si představit realizaci takového výzkumu v rámci diplomové či doktorské dizertační práce, a to zejména studenty Univerzity obrany v Brně, případně i studenty Institutu sociologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy či Vysoké školy

Tab. 1: Rozhodovací problém (případ *Vojenské rozhledy*)

| Krok                                      | Rozhodovací otázka                                                                                        | Výstup z kroku                                                                                                                                     |
|-------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. analýza existujícího stavu             | Kde se nacházíme?                                                                                         | Analytický závěr (případně podkladový dokument) mapující existující stav. Dokument pro jednání redakční rady.                                      |
| 2. předběžné rozhodnutí                   | Jaké závěry plynou z provedené analýzy?                                                                   | Syntetický závěr (případně dokument) identifikující východiska řešení, které vzejdou z diskuze iniciované redakční radou.                          |
| 3. stanovení změnových cílů               | Kam chceme směřovat?                                                                                      | Stanovení určujícího směru, jak postupovat při „reformě“ Vojenských rozhledů. Rozhodnutí přijaté redakční radou a projednané s nadřízenou složkou. |
| 4. tvorba variant                         | Jaké způsoby řešení problému připadají do úvahy?                                                          | Identifikace dvou základních množin možných způsobů řešení problému (nulťá varianta) a změnová (změnové) varianty.                                 |
| 5. stanovení kritérií k hodnocení variant | Která kritéria vybrat (s ohledem na relevanci) k hodnocení variant?                                       | Nákladově užitkové hodnocení variant s použitím tzv. širší společenské analýzy společenských nákladů a společenských užitků (resp. přínosů).       |
| 6. výběr nejvhodnější varianty            | Která varianta je s ohledem na změnové cíle a hodnotící kritéria optimální?                               | Hodnocení variant.                                                                                                                                 |
| 7. přijetí rozhodnutí                     | Kterou variantu realizovat?                                                                               | Výběr nejvhodnější varianty. Přijetí rozhodnutí k realizaci vybrané varianty.                                                                      |
| 8. realizace rozhodnutí                   | Na základě realizace vybrané varianty prověření otázky: Bylo dosaženo to, co bylo cílem vybrané varianty? | Realizační plán a jeho praktická realizace.                                                                                                        |

ekonomické v Praze, kteří se ve svém studiu zabývají problematikou bezpečnostní a vojenské politiky či financováním obrany.

- b) **Kdo je potenciálním dalším čtenářským segmentem cílové skupiny čtenářů časopisu *Vojenské rozhledy*?** Myslím si, že ani toto přesně nevíme. Na to vše by mohl odpovědět provedený průzkum (či výzkum). Zmíněný výzkum by měl oslovit potenciální „rezortní čtenáře“ a zjistit, co od časopisu očekávají. Má být cílovou skupinou pouze „čistě vojenská veřejnost“ či všichni čtenáři? *Vojenské rozhledy* totiž mají svoji čtenářskou obec i v civilní veřejnosti. Časopis je předepisován jako studijní literatura (např. některé vybrané statě) učiteli ve výuce předmětů na Vysoké škole ekonomické v Praze jako studijní materiál pro analýzu financování tzv. sektorových odvětví či přednášejícími na Fakultě sociálních věd (např. při studiu veřejných politik). To že časopis má své čtenáře v civilní vysokoškolské veřejnosti, zvyšuje jeho společenský přínos. Časopis se stává zdrojem informací o rezortu Ministerstva obrany, přispívá o informovanosti o něm, zvyšuje povědomí o rezortu Ministerstva obrany. To je pro rezort Ministerstva obrany nezanedbatelný faktor, který ekonomická teorie označuje pojmem „společenské užitky“.
- c) **Kdo tvoří autorskou obec časopisu?** Na tuto otázku může redakce či každý čtenář relativně snadno najít odpověď, protože je obsažena ve zmíněném článku

ing. Vladimíra Karaffy, CSc. Navíc časopis podává v medailonku autorů dostatek informací o každém autorovi. Z přehledu jednotlivých čísel lze také získat informaci o tom, jakým procentem jsou zastoupeni (jako autoři) rezortní a mimo-rezortní autoři.

d) **Čím se liší zaměření *Vojenských rozhledů* od jiných odborných periodik?**

Také toto je klíčová otázka relevantní pro analýzu existujícího stavu, na kterou se pokusím stručně odpovědět v druhé části tohoto příspěvku v rámci reakce na článek předsedy redakční rady.

Na základě výše uvedené analýzy můžeme v **druhém kroku** hledat odpověď na otázku, jaké závěry plynou z předběžné analýzy? Spatřoval bych za užitečné, že takové závěry by na základě prvního kroku a veřejné diskuze stručně zformulovala redakční rada, a ty by se pak staly východiskem pro komunikaci a diskusi odpovědných řídicích pracovníků rezortu. Poté je možné přistoupit ke **třetímu kroku**. Klíčovou informací je získání odpovědi na následující otázky:

e) **Existuje společenská poptávka po časopisu *Vojenské rozhledy*?**

f) **Pokud taková poptávka a veřejná potřeba vydávání takového časopisu existuje, v jaké předmětné a formální podobě má časopis existovat? Je vhodné zachovat dosavadní způsob (listový a elektronický) vydávání?**

Za předpokladu, že dospějeme k předběžnému závěru, že časopis je společensky potřebný, formulujeme změnové cíle. Klíčovou otázkou je, *kam chceme směřovat?* Změnové cíle jsou ideální (konečné, předjímané) stavy, které chceme v určitém časovém horizontu dosáhnout. Do úvahy připadají dva možné druhy cílů:

g) **ponechání existujícího stavu (tzv. nultá varianta),**

h) **vytvoření změnové (změnových) variant  $X_i$ .**

Tvorba navrhovaných variant je obsahem **čtvrtého kroku**. Protože se jedná rozhodovací problém, musíme v rámci rozhodování vytvořit a zvažovat minimálně dvě varianty. V krajním případě tedy budeme zvažovat tzv. nultou variantu, která znamená ponechat vše v původním stavu. Druhou variantou je pak změnová varianta. Na základě definování navrhovaných variant hledáme optimální variantu. Optimální variantou (tedy nejlepší možnou z dostupných variant) je ta varianta, která s ohledem na stanovené cíle a jejich hodnotící kritéria, dostupné zdroje a další omezující podmínky nabízí nejlepší možné řešení. Pro výběr nejvhodnější varianty doporučuji použít nákladově užitkovou analýzu využívající metodu tzv. širší analýzy společenských nákladů a společenských užitků (přínosů). Podrobněji je možné se s touto metodou seznámit v [1].

K hodnocení variant musíme stanovit hodnotící kritéria. Stanovení hodnotících kritérií je obsahem **pátého kroku**. Hodnotící kritéria jsou měřítka, na jejichž základě jsme schopni jednotlivé varianty ohodnotit a stanovit jejich pořadí. Hodnotící kritéria mohou být dvojího druhu, a to kritéria nákladová a užitková kritéria a z hlediska své formy kvantitativní kritéria (např. náklady) a kvalitativní kritéria (např. spokojenost čtenářské obce s přínosem časopisu, kdy k vyjádření spokojenosti můžeme použít hodnocení na škále). Podrobné postupy hodnocení je možné nalézt v [1].

V **šestém kroku** hledáme nejlepší variantu. Pro její nalezení v tomto případě doporučuji použít modifikovanou metodu společenských nákladů a společenských užitků. Společenskými náklady se rozumí všechny náklady (bez ohledu na adresáta), které daná varianta vyvolává. Společenskými užitky jsou pak všechny užitkové efekty, které daná varianta přináší pro společnost jako celek. Jak je z názvu zřejmé, tato metoda bere

na zřetel *společenskou* stránku nákladů a užitků. Náklady, které vynakládáme na danou akci, jsou totiž financovány z *veřejných* (tedy společenských) zdrojů, a proto se tážeme, jaké dopady daná změna přinese společnosti jako celku. Pro danou rozvahu můžeme sestavit následující tab. 2 (kalkulační matici).

**Tab. 2:** Strana společenských nákladů (případ nulté varianty)  $SC_0$

| Položka                                                   | Popis                                                                                           |
|-----------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Přímé náklady                                             | Náklady ve výši $x$ Kč (viz náklady na vydávání a provozování časopisu)                         |
| Společenské náklady (tzv. náklady obětované příležitosti) | Čeho (jakých užitků) jsme se zrekli v důsledku toho, že jsme vynaložili náklady ve výši $x$ Kč? |

Při analýze společenských nákladů a společenských užitků se rozlišuje mezi dvěma druhy nákladů. Prvním druhem jsou tzv. přímé náklady. Ty jsou snadno vyčíslitelné, neboť jsou to náklady, o nichž najdeme informace v příslušné rozpočtové dokumentaci a v účetnictví. V našem případě to jsou náklady, které přímo souvisejí s vydáváním a provozováním časopisu.

Mimo těchto nákladů však bereme na zřetel i náklady, které nazýváme jako náklady obětované příležitosti (neboli oportunitní náklady). V našem případě jsou to náklady, které v dalším pořadí (prioritě) vyjadřují, čeho jsme se museli (právě za zmíněných  $x$  Kč potřebných na vydávání a provozování časopisu) zříci, abychom mohli vydávat časopis. Při hledání odpovědi na tuto otázku bereme na zřetel, jaké užitky jsme za vyložené náklady ve výši  $x$  Kč získali? Informaci (velmi zjednodušenou, spíše metodickou; měla by být detailizována na základě diskuze) ukazuje tab. 3.

**Tab. 3:** Strana společenských užitků (případ nulté varianty)  $SB_0$

| Položka                                                                                | Popis                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Přímé užitky<br>(užitky pro rezort<br>Ministerstva obrany)                             | Podrobný výčet jednotlivých položek užitků:<br>- nová informace pro řídící pracovníky rezortu<br>- příspěvek k rozvoji vojenské teorie formou publikování původních analýz a přístupů v oblasti obranných a strategických studií<br>- vytváření prostoru pro vědeckou diskuzi v oblasti vojenské vědy<br>- atd. |
| Užitky plynoucí<br>pro společnost jako celek<br>(„mimorezortní“<br>společenské užitky) | - nové informace pro bezpečnostní vědecko- teoretickou komunitu v ČR<br>- prezentovaná schopnost rezortu vydávat odborný recenzovaný časopis na seznamu RIV<br>- časopis jako historicko-kulturní a informační archiv<br>- atd.                                                                                 |

Jak je z tab. 3 zřejmé, užitky dělíme na dva druhy. První jsou tzv. přímé užitky. Jsou to užitky, jejichž adresátem jsou cílové skupiny v rezortu Ministerstva obrany. Pravá strana tabulky podává příklady takových užitků. Mimo to však z vydávání časopisu plynou i další užitky, jejichž adresáti stojí mimo rezort Ministerstva obrany. Příkladem je, že časopis poskytuje nové informace bezpečnostně teoretické komunitě v ČR či to, že svými informacemi je „budoucím archivem“ (institutem určité kulturní a historické identity) idejí vypovídajících o problémech obrany ČR (atd.).

Obdobně postupujeme při sestavování kalkulační matice společenských nákladů ( $SC_z$ ) a společenských užiteků ( $SB_z$ ) u změnové varianty. Příslušní manažeři rezortu Ministerstva obrany řeší následující problém, zda ponechat existující stav (tedy přijmout nultou variantu), nebo přijmout změnovou variantu?

V **sedmém kroku** přijímáme rozhodnutí. Z ekonomického hlediska jde o řešení následujícího problému. V případě ponechání existujícího stavu platí, že čistý užitek z nulté varianty je větší nežli čistý užitek ze změnové varianty, tedy:

$$(SB_0 - SC_0) > (SB_z - SC_z), \text{ pak ponecháme existující stav.}$$

Jestliže pro čistý užitek ze změnové varianty platí, že je vyšší nežli čistý užitek z nulté varianty, tedy:

$$(SB_z - SC_z) > (SB_0 - SC_0), \text{ pak přijmeme změnovou variantu.}$$

Uvedený postup je záměrně založen na určitém zjednodušení. Stranu užiteků jsme nekalkulovali peněžně (proto jsme ji neoznačili termínem „přínosy“). Podstatu takového peněžně vyjádřeného přístupu čtenář najde např. v publikaci [2]. V uvedeném postupu jde primárně o to, aby příslušní řídicí pracovníci rezortu Ministerstva obrany při svém rozhodování o „osudech“ časopisu (a nejen o něm), rozmyšleli v širších, tzv. společenských souvislostech, a tázali se, jaké *celospolečenské* dopady bude jejich rozhodnutí mít. Pouhé „škrtnutí částky  $x$  Kč“ v rozpočtu zdaleka nemusí znamenat úsporu, ale naopak může indukovat *společenské* náklady, které se mohou negativně projevit v budoucnu jako nevratná společenská škoda (společenský náklad). To vše je žádoucí vzít na zřetel, nežli přistoupíme k realizaci rozhodnutí.

Po vymezení obecných východisek naznačujících možné metodické kroky, jak postupovat při reformě *Vojenských rozhledů*, se v kontextu uvedených idejí pokusím zareagovat na některé konkrétní souvislosti uvedené v článku předsedy redakční rady ing. Vladimíra Karařfy, CSc. Poznámky rozčlením podle struktury zmíněného článku.

## Poznámky k místu a úloze *Vojenských rozhledů*

### a) Tento časopis je „v českých podmínkách unikátní“

Co se týká části „místo a úloha *Vojenských rozhledů*“, je evidentním faktem, že tento časopis je „v českých podmínkách unikátní – neexistuje žádný jiný časopis, který by takto komplexně pokrýval problematiku vojenství a obrané politiky“, kromě časopisů *Obrana a strategie*, *Ekonomika a management* a časopisu *Doktríny*. Lze naprosto souhlasit se závěrem, že „časopis není určen jen pro potřeby ozbrojených sil, má daleko širší zaměření a určení“. Z již výše zmíněné poznámky mohu z vlastní zkušenosti vysokoškolského pedagoga a vědeckého pracovníka potvrdit, že tomu tak skutečně je. Zbývá jen poznamenat, že by bylo společenskou škodou, jestliže by se tyto společenské užítky pro „mimorezortní uživatele“ ztratily. Časopis totiž rovněž čte (studuje) i „civilní“ vědecká a odborná komunita, která se zabývá studiem bezpečnosti. Z výuky předmětu metodologie vědeckého zkoumání u studentů doktorského studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy mohu doložit, že časopis je využíván jako zdroj vědeckých informací pro obor bezpečnostní studia, politologie a jiné příbuzné obory.

Časopis je autorským periodikem a měl by jím zůstat, pokud má ambici být i nadále odborným recenzovaným časopisem. Jestliže bývá problematické naplnit číslo kvalitními články, není žádoucí jít cestou snižování kvality článků. Kvalita by měla zůstat vždy prioritní.

Vyřazení (nezařazení) článků nemusí autory ihned deprimovat. Pokud je kritika oprávněná, nelze proti ní nic namítat. Předpokládám, že tomu tak je, protože posuzování je anonymní. Osobně jsem se za celou dobu mého publikování ve *Vojenských rozhledech* ani jednou neseťkal s tím, že bych připomínky svého oponenta považoval za zaujaté. Vždy byly korektní, nanejvýš, což byl můj problém, plynuly z mnou uvedené nepřesné (např. dvojsmyslné) formulace. Je žádoucí, aby přesnost a objektivnost posuzování příspěvků i nadále zůstala normou vědecké práce. Je tomu tak i u jiných časopisů, kde z praxe mohu potvrdit, že do „dalšího kola“ (tedy *teprve* přijetí do recenzního řízení) postupuje přibližně třetina zaslaných článků. A což *teprve* jejich přepracovávání po oponentských připomínkách! Proto není neobvyklé, že článek např. vyjde až za dva roky poté, co jej autor poprvé zaslal redakci. Přestože se tak děje, nepovažuji takovou dlouhou dobu ke zveřejnění článku za následováníhodnou praxi *Vojenskými rozhledy*, a to zejména z důvodu zastarávání informace. V tomto ohledu jsou *Vojenské rozhledy* vzorem v pružnosti oponentního řízení, organizování procesu vypořádávání se s připomínkami a v následné rychlosti vydávání časopisu.

## b) Čtenářská obec

Jak reagovat na kritickou a oprávněnou poznámku předsedy redakční rady, že „časopis není mezi příslušníky ozbrojených sil rozšířen tak, jak by si to zaslouhoval. Nejsou ojedinělé ani případy, že se doslova válí nevybalený na podacích stanicích anebo v knihovničkách velitelů a náčelníků, bez jakéhokoliv využití“. Na to lze odpovědět slovy Jaroslava Haška, slavného děda předchozího šéfredaktora *Vojenských rozhledů*: „Literatura nesmí nikde trčet, musí být v pohybu.“ [3, s. 79]

Je potřebné zjistit, *proč* zaslaný časopis zůstává „trčet“ nerozbalen. Pravděpodobně lze s vysokou jistotou tvrdit, že časopis dorazil tam, kde se mívá s cílovou skupinou, resp. může i být taková modifikace odpovědi, že se sice jedná o potenciální segment cílové skupiny čtenářů, ale ten očekává jiný obsah či jiné zaměření časopisu. Pokud mnou uvedená možná vysvětlení nejsou důvodná, pak je někde *chyba v systému*. Můžeme se proto tázat, proč se naši velitelé *nepotřebují* vzdělávat? Neučí je tomu vzdělávací vysokoškolský systém? Má vzdělávací systém tak nastavené parametry, že je nenutí samostatně studovat, vyhledávat a tvořivě zpracovávat vědecké informace pro tvořivé řešení problémů? Nepožaduje soudobý kariérní řád vzdělané a (sebe)vzdělávané důstojníky? Je systém u vojsk nastaven tak, že tlačí velitele a náčelníky „do operativy“ tak, že ti *objektivně* nemají čas na vlastní vzdělávání?

Netroufám si s jistotou odpovědět ani na jednu z uvedených otázek. Vidím však možnou cestu k získání odpovědi v provedení vlastního průzkumu (výzkumu) v rámci doktorských či diplomových prací. Taktéž se nabízí možnost řešení zmíněného problému v rámci výzkumných projektů financovaných z veřejných zdrojů. Jen na okraj podotýkám, že s nevyužíváním časopisů *všech* odborných časopisů tomu tak bylo i v době, kdy jsem působil v rezortu Ministerstva obrany. To však není vysvětlení, ale pouze doplňující konstatování, že se jedná o vleký (a tedy pravděpodobně systémový) problém, který si zasluhuje komplexní řešení ze strany vedoucích funkcionářů rezortu.

## c) Autoři

Kvalitní autoři jsou základem kvality odborného a vědeckého časopisu. Pro vědecký časopis je ctí, když na jeho stránkách publikují renomovaní autoři. Jen na okraj podotýkám, že o renomé autorů vůbec nemusí vypovídat to, že jsou nositeli docentských

či profesorských hodností, či nositelé vojenských hodností nebo vykonavatelé vysokých funkcí. O kvalitě článku vždy vypovídá jeho obsah. Na druhé straně pro autora by mělo být rovněž ctí, že publikuje právě v daném časopise, protože fundovaný autor může nabídnout výsledky svého zkoumání i v jiném časopise. Pravdou je, že pokud se jedná o bezpečnostní problematiku, je tato svým zaměřením do určité míry specifická, čímž se zužuje množina časopisů, kde lze daný problém publikovat. Přesto však si trávám tvrdit, že pokud se jedná o kvalitní studii, může se tato úspěšně ucházet o zveřejnění i v zahraničních časopisech s nenulovým impaktovým faktorem.

Souhlasím s vymezenými segmenty (podmnožinami) autorů. Pro časopis by měli být určujícím segmentem ti autoři, kteří se svými produkty nejvíce „trefují“ do cílové skupiny. Za ně považují právě pracovníky z vojenské praxe, kteří jsou schopni provádět analýzy a zobecňující vědecké závěry. Bohužel takových pracovníků není, a ani nebude mnoho.

Za druhý významný autorský segment považují vědecko-pedagogické pracovníky, kteří působí v rezortu Ministerstva obrany. Ti by měli být „hvězdami na vědeckém rezortním nebi“. Měli by obsahově a formálně ukazovat, jak se píše vědecké statě, vědecká sdělení, vědecké polemiky. Měli by být autoritami ve svém oboru, které jsou následovány svými žáky, zejména doktorandy, a jejich ideje poptávány vojenskou praxí, a to včetně různých vzdělávacích kurzů pro řídící a analytické pracovníky rezortu Ministerstva obrany. *Vojenské rozhledy* by dokonce mohly (částečně) sehrávat roli zprostředkovatele (médiu) poptávky po daných idejích a vojenské školy na ni reagovat odpovídající nabídkou kurzů a změn v učebních programech.

Jak taktéž zmiňuje předseda redakční rady ve svém článku, soudobý systém hodnocení vědecké práce (tzv. RIV) je bohužel nastaven tak, že „nutí“ publikovat i takové autory, kteří by jinak osobně neměli ambice produkovat vědecké výstupy. Na štěstí (?) se tento systém do určité míry od letošního roku mění, protože relevantními publikacemi se stávají studie publikované v časopisech s nenulovým impaktovým faktorem. To může vést ke dvojímu efektu pro *Vojenské rozhledy*. Zůstanou autoři, kteří publikují proto, že cítí vnitřní potřebu sdělovat výsledky svého bádání. Na straně druhé však mohou „odpadnout“ autoři, kteří publikovali „právě jen kvůli bodům“, nebo také proto, že potřebovali publikace k tomu, aby se stali docenty nebo profesory. Protože pro druhou skupinu autorů se stane publikování ve *Vojenských rozhledech* (vzhledem ke změně hodnocení pravidlů) nerelevantním, lze očekávat sníženou publikační aktivitu této skupiny autorů.

Třetí skupinou autorů by měli být studenti doktorských bezpečnostních programů, pro něž je časopis *Vojenské rozhledy* platformou, jak prezentovat výsledky své práce.

Čtvrtou skupinu autorů tvoří ti „mimorezortní autoři“, kteří se zabývají problémy bezpečnosti a jejichž příspěvky znamenají vědecký přínos pro zkoumání dané problematiky a obohacení diskuze na stránkách *Vojenských rozhledů*. Tyto autory, k nimž se také osobně řadím, bych obrazně nazval „autoři pro zpestření časopisu a pro obohacení vědecké diskuze“. Je na redakční radě časopisu, nakolik mají být takové příspěvky do časopisu zařazovány. Na okraj podotýkám, že tato skupina autorů má pro časopis význam z hlediska jeho „bonity“. Pokud časopis usiluje o své zařazení do určité skupiny časopisů určité databáze, jako např. recenzované časopisy, či časopisy s nenulovým impaktovým faktorem, je pro daný časopis důležité, jaká skupina autorů a z jakých institucí v něm publikují.

Jsem toho názoru, že pokud má časopis *Vojenské rozhledy* ambice být nadále odborným recenzovaným časopisem, měla by být zachována zmíněná segmentace autorů

s tím, že „postavit *Vojenské rozhledy* jen na příspěvcích odborníků z praxe v současných podmínkách nelze“ (s. 5). Souhlasím rovněž s myšlenkami ing. Vladimíra Karaffy, CSc., že „teorie není jen pro „teoretiky“, ale právě pro praktiky“ (s. 5). K uvedenému dodávám Myrdalova slova, nositele Nobelovy ceny za ekonomii, že nic není praktičtějšího než dobrá teorie. Také já znám mnoho „manažerů“ bez znalosti teorie, kteří napáchali ve svých rezortech více společenských škod nežli užitku.

Varování, které uvádí předseda redakční rady, že „se snižuje schopnost příslušníků ozbrojených sil psát (nejen do odborných časopisů) je varovným signálem, kterým by se měli zabývat nejen ve vojenských školách“ (s. 5-6), platí obecně. Tuto ztrátu schopnosti sledují i na civilních vysokých školách. Pravdou je, že výrazně méně na Fakultě sociálních věd KU, kde jsou studenti nuceni neustále psát, prezentovat a obhajovat své seminární práce v různých předmětech. Protože v ročníku je pouze několik desítek studentů, je možné takovou dovednost velmi dobře postupně formovat. Domnívám se, že obdobné podmínky (z hlediska počtu studentů) jsou i na vojenských školách?

#### d) Profil časopisu

Vědecké odborné časopisy v ČR mají relativně rozčleněny sféry působnosti, avšak není tomu tak vždy a striktně. Tak například v ekonomické oblasti působí v ČR čtyři vědecké časopisy s nenulovým impaktovým faktorem, a přestože dva (resp. dle mého třetí) z nich se tematicky překrývají, nijak se to negativně na jejich úrovni neprojevuje. Mezi nimi dokonce existuje i takový časopis, kde „cizí“ autor (rozuměj autor z jiné instituce nežli je vydavatel časopisu) musí zaplatit vstupní poplatek 100 USD za to, že článek zaslal do redakce. Jen na okraj v této souvislosti poznamenávám, že *Vojenské rozhledy* byly až do nedávné doby mně jediným známým odborným časopisem (zahraniční časopisy nevyjímaje), kde se autorům vyplácel honorář.

Také v rezortu Ministerstva obrany vedle recenzovaného časopisu *Vojenské rozhledy* existují další recenzované časopisy, jako jsou *Obrana a strategie*, *Ekonomika a management* a časopis *Doktríny*. Protože se jedná o časopisy, které jsou určeny především pro potřeby rezortu Ministerstva obrany, mohou se předmětně do určité míry překrývat. To je do určité míry možné, je tomu tak i u některých civilních akademických časopisů. Pokud by však takového překrývání indukovalo negativní efekty (např. nedostatek kvalitních studií pro dané časopisy), pak je možné učinit určitou „dělbu práce“ a rozdělit si sféry (předměty) zkoumání. Zde může sehrát určující roli redakce časopisu (resp. zmíněných časopisů).

Vhodné by bylo pro další rozhodovací analýzu znát „předmětná odborná rozhraní“ daných časopisů. Kladou si *Vojenské rozhledy* být (i nadále) časopisem odborným (recenzovaným) či míří na vyšší poschodí (v první etapě do tzv. časopisů SCOPUS)? Taková ambice je typická pro časopisy vydávané vědecko-pedagogickými a vědeckými institucemi. Neznamená to však, že tyto dveře jsou *Vojenským rozhledům* uzavřeny. Mají totiž za sebou relativně dlouhou dobu trvání, potřebnou periodicitu vydávání, ohlasy v jiných časopisech atd.

#### e) Charakter příspěvků

*Vojenské rozhledy* nabízejí několik publikačních typů: informativní články, analýzy, polemiky, články technického, lingvistického a ekonomického charakteru a tzv. doplňující články (např. recenze, medailonky). Tímto typovým zaměřením *Vojenské rozhledy* odpovídají profilu vědeckých a odborných časopisů a podle mého názoru není potřebné činit podstatné změny.

## f) Věrohodnost a kvalita obsahu *Vojenských rozhledů*

K tomuto problému jsem se podstatnou měrou vyjádřil v části „autoři“. Je i nadále žádoucí zachovat systém anonymních recenzentů. Ve vědecké diskuzi je zcela standardní, že je možné (a dokonce i žádoucí) reagovat na názory jiných autorů, a pokud s daným názorem nesouhlasím, vyjádřit svůj postoj v patřičné rubrice „polemika, názory“.

Vědecká práce je o diskuzi. Je to nejen přitakání, ale i ostrý střet idejí. Je-li diskuze a kritika korektní, je takový střet názorů vítán. Vědecká kritika by neměla nikdy být potlačována, i když si nějaký autor dovolí (z pozic vědecké kritiky) kritizovat byť výše postaveného manažera či akademického funkcionáře. Věda takové rozlišení nezná, v němž by a priori někomu kvůli jeho funkčnímu postavení či formálně dosažené vědecké hodnotě patřil „patent na rozum“. Věda zná právo na vědecký omyl. Vědecky se mohou mýlit jakékoliv vědecké veličiny. I takové vědecké poznání, které vedlo do slepé uličky, je přínosné. Kritika může odhalit, že tam cesta vědeckého zkoumání nevede, a tudíž je potřebné jít jinou výzkumnou cestou.

Jiná je cesta „vědeckého hochštaplerství“ a neetického chování, kdy jsou např. záměrně zkreslovány výsledky vědeckého zkoumání nebo i zcizovány výsledky vědeckého zkoumání. To je již jiný rozměr kritiky, protože k ní patří i morální či právní posouzení daného případu.

## Závěr

Jednoznačně sdílím s ing. Vladimírem Karaffou, CSc., názor, že „Vojenské rozhledy nezpochybnitelně patří do portfolia vojenských odborných časopisů“ (s. 8). Změnily se však podmínky pro fungování tohoto časopisu. Kterou (kterými) cestami se vydat? To je otázka, na kterou se formou definování osmi základních směrů snaží nalézt odpověď předseda redakční rady s výzvou k diskuzi. Ve svém příspěvku tedy reaguji na výzvu, abychom se jako čtenáři zapojili do diskuze. Protože jsem ve dvojediné úloze (pravidelného čtenáře časopisu *Vojenské rozhledy*, a zároveň i občasného autora), rád se do diskuze zapojuji. Ve svém příspěvku předkládám jak určitá „koncepční východiska“, tak i bezprostřední reakci na článek ing. Vladimíra Karaffy, CSc. – předsedy redakční rady.

Časopis prokázal za 22 let svého „znovuzrození“ svoji životaschopnost. Zaslouží si proto své pokračování. Hledejme společně odpověď na otázku: „Vojenské rozhledy – jak dál?“ Tento příspěvek je drobným pokusem přispět do společné diskuze. I když se jako diskutující mohu v leccem mýlit, skutečností zůstává, že pravda a řešení problému se rodí v diskuzi.

Prof. PhDr. František Ochraňa, DrSc.

## Literatura a poznámky k textu:

- [1] OCHRANA, F. *Veřejné výdajové programy, veřejné projekty a zakázky (jejich tvorba, hodnocení a kontrola)*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, 219 s. ISBN 978-80-7357-644-8.
- [2] MUSGRAVE, R. A. - MUSGRAVEOVÁ, P. B. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Management Press, 1994, 581 s. ISBN 80-85603-76-4.
- [3] HAŠEK, J. Čím trpí aparát expedice. In HAŠEK, J. *Velitelem města Bugulmy*. Praha: Československý spisovatel, 1966. 220 s. D -02-50308.